

องค์ความรู้ (Knowledge Management :KM)

เรื่อง การจัดการกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรให้ประสบความสำเร็จ

การถ่ายทอดความรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร ซึ่งโรงเรียนเกษตรกรหรือ FFS (Farmer Field School, FFS) คือกิจกรรมการฝึกอบรมตลอดฤดูกาลเพาะปลูกโดยมีการฝึกอบรมในแปลงปลูกพืชเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการตลอดฤดูกาลเพาะปลูกจึงครอบคลุมทุกระยะพัฒนาการของพืช รวมทั้งการปฏิบัติจัดการที่เกี่ยวข้องทั้งหมด กระบวนการฝึกอบรมจะใช้วิธีให้ผู้เรียนรู้เป็นศูนย์กลาง โดยการมีส่วนร่วมและอาศัยกระบวนการเรียนรู้จากการหาประสบการณ์การปฏิบัติจริง

เหตุผลที่ต้องฝึกอบรมตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร ตลอดฤดูกาล คือ

- 1) แต่ละช่วงระยะเวลาการเจริญเติบโตของพืชมีปัญหาศัตรูพืชที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องฝึกอบรมให้ครอบคลุมครบทุกระยะพืชอย่างน้อยหนึ่งฤดูกาลเพาะปลูก
- 2) แต่ละช่วงการเจริญเติบโตของพืชมีความแตกต่างกัน อาทิความต้องการ น้ำ ปุ๋ย วัสดุคลุมดิน การกำจัดศัตรูพืช การถอนแยก การตัดแต่ง ฯลฯ ดังนั้นการจัดการแปลงจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการของพืช
- 3) กระบวนการบางอย่างจำเป็นต้องเฝ้าสังเกตหรือสำรวจ เช่น ความเคลื่อนไหวของประชากรแมลง การระบาดของโรคและการชดเชยของพืช ฯลฯ จึงจะค่อยๆ มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่ปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว
- 4) ผลของการตัดสินใจจัดการแปลงที่ได้กระทำไปในแต่ละขั้นตอนของการเจริญเติบโตของพืชนั้น สามารถสังเกตได้ในช่วงถัดไปของการเจริญเติบโตของพืชและจำเป็นอย่างยิ่งที่ จะต้องมีการติดตามผลของการจัดการแปลง การฝึกอบรมเพียงหนึ่งฤดูกาลสามารถครอบคลุมทุกการเจริญเติบโตของพืชได้ แต่ปัญหาคือศัตรูพืชที่เกิดขึ้นจะผันแปรตามฤดูกาลพืชผักที่เพาะ ปลูกในช่วงที่มีอากาศแห้งและเย็น (พฤศจิกายน- มกราคม) มีปัญหาศัตรูพืชไม่เหมือนกับพืชที่ปลูกในช่วงที่อากาศร้อนและแห้ง (มีนาคม-พฤษภาคม) หรือช่วงฤดูฝน (มิถุนายน-กันยายน) ด้วยเหตุนี้เองเป็นการฝึกอบรมจึงควรดำเนินการมากกว่าหนึ่งฤดูเพื่อให้เกิดความชำนาญกับพืชเพาะปลูกกับทุกแง่มุม ดังนั้นจึงแนะนำให้ดำเนินการโรงเรียนเกษตรกรในฤดูที่สองหรือฤดูที่สาม เมื่อเกษตรกรมีประสบการณ์ในกระบวนการเรียนรู้มากขึ้นบทบาทหน้าที่ของวิทยากรที่เลี้ยงจะค่อยๆ ลดลงในการดำเนินโรงเรียนเกษตรกรช่วงหลัง

ปัญหาที่พบ และแนวทางแก้ไข ในการจัดการกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
๑. เกษตรกรบางรายยังไม่กล้าที่จะแสดงออกในการจัดการกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่กล้านำเสนอผลการทำกิจกรรมกลุ่ม บางครั้งอาจเกิดความกดดันในระหว่างดำเนินการ	๑. ชี้แจงทำความเข้าใจกับเกษตรกรก่อนการทำกิจกรรมในแต่ละครั้ง การทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เน้นกิจกรรมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม และจัดทำข้อตกลงร่วมในกลุ่มให้เกษตรกรทุกคนต้องมีส่วนร่วมและออกมานำเสนอผลการทำกิจกรรมกลุ่มในแต่ละครั้ง

ปัญหา	แนวทางแก้ไข
๒. เกษตรกรบางรายมีระดับการศึกษาน้อย ทำให้ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้คล่อง	๒. จัดให้มีการคัดเลือกผู้นำกลุ่มในแต่ละกลุ่มที่มีความสามารถอ่านออกเขียนได้คล่อง เป็นผู้นำกับดูแล และช่วยเหลือในการจดบันทึก
๓. เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเข้าใจผิดใน การปฏิบัติทางการเกษตร ซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เช่น การใส่ปุ๋ยในนาข้าวที่ไม่ถูกสูตร ถูกช่วง ถูกเวลา ทำให้ส่งเสริมการระบาดของโรคและแมลงในแปลงนา	๓. นำหลักวิชาการที่เกี่ยวข้องอธิบายเพื่อทำความเข้าใจกับเกษตรกรถึงข้อดี ข้อเสีย และแนะนำให้เกษตรกรทดลองปฏิบัติตาม เช่น ให้เกษตรกร แบ่งพื้นที่ใส่ปุ๋ยประมาณ ๑ ไร่ ใส่ปุ๋ยตามคำแนะนำตามหลักวิชาการเพื่อเปรียบเทียบกับวิธีของเกษตรกรเอง
๔. การจัดกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรในบางครั้งมักถูกกำหนดเนื้อหา หลักสูตร ตามเงื่อนไขของการดำเนินโครงการ ซึ่งบางครั้งไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ดำเนินการ	๔. ดำเนินการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคณะวิทยากร และกลุ่มเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ เพื่อแสวงหาองค์ความรู้ที่มีความเหมาะสมในพื้นที่ และตรงกับความต้องการของเกษตรกร
๕. เกษตรกรส่วนใหญ่มักขาดความตั้งใจ และขาดความสนใจในการจัดกระบวนการ อาจเพราะมีเนื้อหาวิชาการมากเกินไป ระยะเวลาในการดำเนินการยาวนานเกินไป	๕. - ควรจัดให้มีกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การนันทนาการระหว่างที่ดำเนินการ - สื่อการสอนควรเป็นภาพและเสียง เช่น วีดิโอมากกว่าเป็นแผ่นกระดาษติดให้ดู เพราะจะสร้างความสนใจให้เกษตรกรเป็นอย่างมาก - ควรเน้นการปฏิบัติจริง และปฏิบัติในแปลงมากกว่านั่งฟังการบรรยาย แล้วมีการสอดแทรกวิชาการระหว่างการปฏิบัติ - ควรกำหนดเวลาในการดำเนินการให้เหมาะสมในแต่ละกิจกรรม หรือในการดำเนินการในแต่ละครั้ง
๖. เกษตรกรขาดความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมโรงเรียนเกษตรกรในแต่ละครั้ง	๖. - ผู้ดำเนินการควรจัดให้มีรางวัล หรือสิ่งตอบแทนให้แก่กลุ่ม หรือเกษตรกรที่มีความสนใจ หรือเอาใจใส่ในการร่วมกิจกรรม - ควรมอบหมายงานให้แต่ละกลุ่มดำเนินการหลังจากที่ดำเนินการแล้วเสร็จในแต่ละครั้ง เพื่อให้นำมาเสนอในการดำเนินการครั้งต่อไป - ควรมีบทลงโทษอย่างสร้างสรรค์ แก่กลุ่มที่ไม่ดำเนินการ หรือดำเนินการล่าช้า เช่น การเต้น การร้องเพลง - ควรมีสิ่งตอบแทนเมื่อได้มาร่วมกิจกรรม เช่น ค่าพาหนะ ค่าอาหาร วัสดุฝึก

แนวทางในการดำเนินกิจกรรมกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร

๑. การคัดเลือกพื้นที่ คัดเลือกเกษตรกร ในการดำเนินการพิจารณาจากพื้นที่

- เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชที่ดำเนินการ
- มีสถานที่ในการจัดกิจกรรมที่กว้างขวางพอ เช่น ศาลาประชาคม ศาลาวัด
- มีพื้นที่เพาะปลูกติดต่อกันเป็นผืนใหญ่เพื่อให้ง่ายต่อการดำเนินการ
- มีแปลงต้นแบบ แปลงเรียนรู้ ที่สัญจรไปมาสะดวกเพื่อให้ง่ายต่อการดำเนินการ
- ที่สำคัญเป็นพื้นที่ หรือหมู่บ้านที่ผู้นำชุมชนมีความเอาใจใส่ และมีการประสานงาน

ที่ดี เพราะจะทำให้ง่ายต่อการดำเนินการทุกกิจกรรม

เกษตรกร

- ควรจัดให้มีการประชุมเพื่อประชาคมคัดเลือกเกษตรกรที่มีความพร้อม ความสนใจ ที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

- เกษตรกรต้องมีการเพาะปลูกพืชที่จะดำเนินการจริง และ ดำเนินการเพาะปลูกด้วยตนเองเพื่อให้ทราบถึงปัญหา และเกิดความเข้าใจจริงในการดำเนินการ

- ควรคัดเกษตรกรให้มีคุณสมบัติที่สอดคล้องกัน เช่น เพศ อายุ การศึกษา ไม่ควรคัดให้มากเกินไปทางใดทางหนึ่ง เพราะจะทำให้เกิดปัญหาในระหว่างดำเนินการ ยกตัวอย่าง เช่น มีคนสูงอายุมากเกินไปอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินกิจกรรมที่ต้องการความคล่องตัว หรือมีเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาน้อยมากเกินไป อาจทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินกิจกรรมด้านการอ่าน การเขียน การบันทึก

- เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรม ควร คัดจากผู้นำชุมชนเข้าร่วมด้วย

๒. ชี้แจงการจัดกระบวนการ ขั้นตอนการดำเนินการให้ชัดเจน และจัดทำข้อตกลง ร่วม
ข้อบังคับตลอดการดำเนินกิจกรรม เช่น การมาตรงเวลา การขาดอบรม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของทุกคน
โดยข้อบังคับทุกอย่างเกิดจากเกษตรกรกำหนดเอง และเกษตรกรทุกคนยอมรับได้

๓. กำหนดหลักสูตรในการเรียนรู้แต่ละครั้ง โดยให้เกิดจากความต้องการของเกษตรกรเอง
แต่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบต้องนำมาปรับให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หรือข้อกำหนดของโครงการด้วย แล้ว
นำมาเรียบเรียงลำดับการดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับช่วงการเจริญเติบโตของพืชที่ดำเนินการ แล้วเขียน
เป็นหลักสูตรอบรมให้เกษตรกรทุกคนได้ดูแล้วจัดเป็นตารางการเรียนรู้ไว้

๔. เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบต้องหาองค์ความรู้ เอกสาร จัดเตรียมเนื้อหาวิชาการ วัสดุอุปกรณ์
สื่อวัสดุ และสิ่งต่างๆที่ใช้ในการอบรมแต่ละครั้งให้พร้อม และกำหนดระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมในครั้ง
นั้นให้ชัดเจน ควรกำหนดให้มีเนื้อหาวิชาการ การนันทนาการ การฝึกปฏิบัติ การนำเสนอให้มีความเหมาะสม
สอดคล้องกัน เพื่อกระตุ้นความต้องการเรียนรู้ของเกษตรกร

๕. นัดหมายวันอบรมอีกครั้ง ก่อน ๓ วัน หากในวันดังกล่าวภายในหมู่บ้านมีการจัดงานต่างๆ
เช่นงานแต่งงานศพ ควรเลื่อนการอบรมออกไป เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่จะไม่สะดวกในการมาร่วมกิจกรรม
และไม่มีสมาธิในการอบรม

๖. ดำเนินการจัดอบรมตามแผนการที่กำหนดไว้

กิจกรรมในกระบวนการโรงเรียนเกษตรกร แต่ละครั้ง

๑ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

๒. การปฏิบัติ ลงสำรวจแปลง

๓. การวิเคราะห์และตัดสินใจในกลุ่ม

๔. นำเสนอผลงาน และสอทดแทรกวิชาการ

๗. ควรเสริมองค์ความรู้ใหม่ๆที่เกษตรกรไม่เคยรู้ หรือปฏิบัติมาก่อน ในแต่ละครั้งของการอบรม เช่น การคัดเมล็ดพันธุ์ข้าวด้วยเกลือ การคัดเมล็ดพันธุ์ข้าวจากข้าวกล้อง การผลิตสารกำจัดวัชพืช การผลิตฮอร์โมนไข่บำรุงพืช เป็นต้น แล้วหาวัสดุมาให้เกษตรกรลองทำดูแล้วนำไปใช้ เป็นการกระตุ้นการอยากมาร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้งของตัวเกษตรกรเอง ซึ่งองค์ความรู้ต่างๆที่นำมาสอนต้องเป็นองค์ความรู้ที่ ปฏิบัติได้จริง ไม่ยุ่งยาก วัสดุหาง่าย ที่สำคัญต้องเคยมีเกษตรกรรายอื่นทดลองใช้แล้วจึงมีการนำมาเผยแพร่

๘. หลังจากการดำเนินกิจกรรมจนเสร็จสิ้น ควรมีการประเมินเกษตรกรว่ามีความพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมมากน้อยเพียงใด มีการสรุปปัญหา อุปสรรค และความสำเร็จในแต่ละกิจกรรม เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงในการดำเนินการในกลุ่มต่อไป

เรียบเรียงโดย

นายถวัลย์ สามทอง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ สำนักงานเกษตรอำเภอพยุห์

ถ.พยุห์ – ชุนหาญ ต.พยุห์ อ.พยุห์ จ.ศรีสะเกษ

โทร. ๐-๔๕๖๐-๗๒๘๔ โทรสาร ๐-๔๕๖๐-๗๒๘๔